

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

2009

ВИДАЄТЬСЯ ЩОРІЧНО. КИЇВ

ЗМІСТ

Від редакції	7
АДАКСИНА С.Б., МЫЦ В.Л., УШАКОВ С.В. Исследования Генуэзской крепости Чембало в 2009 г.	8
АЙБАБИН А.И., ХАЙРЕДИНОВА Э.А. Раскопки раннесредневекового Боспора в 2007—2009 гг.	10
АКСЕНОВ В.С. Исследования катакомбного могильника у с. Верхний Салтов	12
АКСЕНОВ В.С. Охранные работы на могильнике салтовской культуры у с. Металловка на Харьковщине	17
АЛЕКСЕЕНКО Н.А., ДЬЯЧКОВ С.В. Раскопки на участке у башни 6 в припортовом районе Генуэзской крепости Чембало в 2009 г.	20
АНДРУХ С.И., ТОШЕВ Г.Н. Исследования на Мамай-Горе в 2009 г.	22
БАЛАКІН С.А., ЗАЖИГАЛОВ О.В. Дослідження на території Києво-Печерського заповідника 2009 р.	23
БАРАНОВ В.І., БОБРОВСЬКИЙ Т.А., КАРЛОВ С.В. Дослідження поселення Маріамполіс у 2009 р.	25
БЕЙЛИН Д.В., КУЛИКОВ А.В., БЕЙЛИНА С.А. Разведки северо-восточной оконечности Керченского полуострова	28
БЕРНАЦКИ А.Б., КЛЕНИНА Е.Ю. Исследования квартала LX в западной части Херсонесского городища в 2009 г.	32
БЛЯЄВА С.О., КАРАШЕВИЧ І.В., ФІАЛКО О.Є. Про роботу Південної середньовічної експедиції у 2009 р.	35
БОЛТРИК Ю.В., ІГНАЧЕК М., ОЛЕДЗКІ Л. Дослідження Северинівського городища на Поділлі	36
БОЛТРИК Ю.В., КАРАШЕВИЧ І.В., КОЗЮБА В.К., КРАВЧЕНКО Е.А. Коротка інформація про результати досліджень Канівської експедиції	38
БОРИСОВ А.В. Розвідки в Поросі у 2009 р.	40
БОЧАРОВ С.Г., НОВИЧЕНКОВА Н.Г., ГОРБУНОВ В.И. Исследования Восточно-Крымской (Феодосийской) экспедиции в 2009 г.	41
БРОВЕНДЕР Ю.М., ЗАГОРОДНЯЯ О.Н. Раскопки поселения эпохи бронзы Червонэ озеро 1 на Картамышском рудопроявлении в Центральном Донбассе	42
ВАХОНЄВ В.В. Підводно-археологічні роботи біля скель Адалар у Криму в 2009 р.	42
ВАХТИНА М.Ю., СОН Н.А., СТОЛЯРЕНКО П.Г. О работе Порфмийской экспедиции ИА НАНУ—ИИМК РАН в 2009 г.	47

І.Б. Шрамко, І.В. Голубєва, С.А. Задніков, К.Ю. Пеляшенко

ДОСЛІДЖЕННЯ В м. ХАРКІВ І ХАРКІВСЬКІЙ обл. В 2009 р.
(за матеріалами експертиз)

Results of archaeological examinations at the territory of Kharkiv and Kharkiv Oblast in 2009 are presented. The information obtained concerns various periods: from the Bronze Age to the Late Mediaeval period.

За 2009 р. здійснено більше 800 експертиз на території Харкова і Харківської обл., під час яких відкрито 20 нових пам'яток різного часу та оглянуто відомі.

Місто Харків

Багатошарове поселення бондарихинської культури і пізнього середньовіччя Клочківська — вулиця Клочківська, 52 (Держинський р-н). Згідно з історико-архівними даними, воно знаходиться в історичній частині міста (виявлене в 2007 р. В.М. Окатенком, тоді ж І.В. Голубєва здійснила рятівні розкопки). Пам'ятка займає дюнне підвищення лівого берега р. Лопань. Ділянка за вказаною адресою розташована вздовж проїжджої частини вул. Клочківська і межує з територією ботанічного саду — поряд з Каскадом; вона вільна від капітальної забудови, частково задернована, частково перекрита ґрунтовими пішохідними доріжками. Рельєф сформований сучасними потужними насипними нашаруваннями. Культурний шар складає в середньому 1,3 м.

Поселення доби бронзи та черняхівської культури пров. Климовського (виявлене С.А. Задніковим у 2007 р., охоронні розкопки здійснювали І.В. Голубєва у 2007 р. та К.Ю. Пеляшенко у 2009 р.) — по вул. Климовського (Київський р-н). Займає дюнне підвищення у заплаві лівого берега р. Харків. Територія поселення знаходиться під приватною забудовою. Експертизою ділянки під житлову забудову з'ясована західна його межа, що проходить неподалік річки. У західній частині потужність культурного шару складає 0,6 м, в ньому зафіксовані знахідки зрубної культурно-історичної

спільноти, скіфського часу та черняхівської культури. Шурфування здійснено також у східній частині поселення. Тут потужність культурного шару до 0,90 м. Артефакти відносяться до зрубної культурно-історичної спільноти, бондарихинської культури та скіфського часу. Орієнтовні розміри 300 × 100 м.

Поселення скіфського часу Молодіжний парк — вул. Пушкінська, 81, Київський р-н (виявлене експертизою земельної ділянки у 2007 р. К.Ю. Пеляшенко та С.А. Задніковим; розкопки І.Б. Шрамко у 2009 р.). Розташоване у сучасному центрі міста, у парку «Молодіжний» (його північно-західна частина), на правому корінному березі р. Харків. У ХІХ—ХХ ст. тут був міський цвинтар, давній культурний шар зберігся на вільних від могил ділянках. Його потужність 0,45—0,50 м. Орієнтовні розміри 70 × 70 м.

Поселення пеньківської культури вул. Челюскіна—вул. Ілліча — по вул. Ілліча, Київський р-н (виявлене у 2007 р. В.М. Окатенком). Розташоване на пологому схилі, біля заплави правого берега невеликого струмка (р. Очеретянка або Жуковка), який є правою притокою р. Харків. Територія зайнята приватною забудовою від першої половини ХХ ст. У цьому році на різних ділянках по вул. Ілліча (66 Б та 93) та вул. Челюскіна зафіксовано культурний шар потужністю 0,3—0,6 м. Орієнтовні розміри 300 × 75 м.

Поселення доби бронзи Чернівецька — по вул. Чернівецька та вул. Дунаєвського, Київський р-н (виявлене у 2007 р. та додатково обстежене у 2009 р. К.Ю. Пеляшенко). Розташоване поряд із зоною приватної забудови вздовж вказаних вулиць. Поселення займає дюнне підвищення у заплаві лівого берега безіменного струмка — притоки лівого берега р. Харків. По-

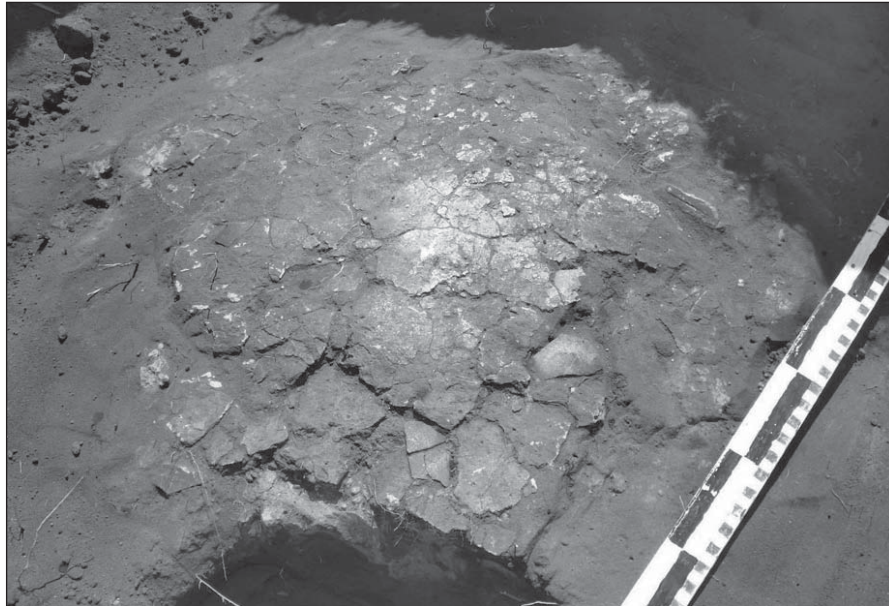

Рис. Поселення Семенів Яр черняхівської культури. Залишки вогнища

тужність культурного шару 0,60 м. Орієнтовні розміри 100 × 100 м.

Балаклійський р-н — пункт з керамікою салтівської культури Балаклія, 8-го Березня. На південній околиці міста у заплаві р. Волоська Балаклея на поверхні знайдено два фрагменти кераміки салтівської культури. Культурний шар відсутній.

Богодухівський р-н

Поселення черняхівської культури Семенів Яр в однойменному селі по вул. Дімітрова (Богодухівська міськрада) — розташоване в зоні житлової забудови на західній околиці села поблизу ставка, на першій надзаплавній боровій терасі лівого берега невеликого струмка, який є лівою притокою р. Мерла. Закладено три шурфи. Потужність культурного шару до 1,3 м. В шурфі 3 на глибині 0,6 м зафіксовано залишки глиняного вогнища розмірами 0,7 × 0,7 м (рис.). Для встановлення меж поселення необхідне додаткове шурфування.

Багатошарове поселення доби бронзи та черняхівської культури Сінне, вул. Лісова. Розташоване у північно-західній частині с. Сінне вздовж вул. Лісова, займає частину першої надзаплавної тераси правого берега безіменної правої притоки р. Мерла. Потужність культурного шару 0,3—0,9 м. Орієнтовні розміри 100 × 70 м.

Поселення скіфського часу Сінне, вул. Партизанська. Розташоване у північно-східній частині села та займає частину мису поміж двома відрогами безіменної правої притоки р. Мерла. Потужність культурного шару 0,30—0,35 м. Орієнтовні розміри 100 × 50 м.

Валківський р-н

Поселення скіфського часу Валки, Щорса — м. Валки, вул. Щорса, 134. Ділянка, на якій зафіксовано культурний шар, розміщена на пологому схилі сухої балки в межах інтенсивної приватної забудови. Шурф закладено на місцях, стіни та дно якої в межах шурфу не фіксувалися. Для встановлення потужності культурного шару необхідне додаткове шурфування.

Поселення скіфського часу Високопілля — с. Високопілля, вул. Шевченка, 5. Поселення розташоване у верхів'ях пологого схилу правого берега р. Коломак і знаходиться під приватною забудовою. Потужність культурного шару 0,6 м.

Поселення черняхівської культури Добропілля, вул. Шевченка — с. Добропілля, зафіксоване експертизою. Розташоване на пологому схилі правого берега р. Мокрий Мерчик. Частина поселення знаходиться під житловою забудовою. Потужність культурного шару до 0,9 м. Орієнтовні межі 300 × 100 м.

Курганний могильник скіфського часу Старий Мерчик (відомий від 1940-х рр. завдяки розкопкам одного кургану І.М. Луцкевичем, досліджували А.В. Бандуровський і В.М. Окатенко). У 2009 р. оглянуто курганну групу І, розташовану на північний захід від ферми. Зафіксовано сучасний стан курганів, деякі прив'язані до світової системи координат за допомогою GPS.

Вовчанський р-н

Поселення доби бронзи Верхня Писарівка 10 — с. Верхня Писарівка, вул. Рубіжанська, 13а. Розташоване на північно-західній околиці села, на боровій терасі в заплаві лівого берега р. Сівер-

ський Донець. Потужність культурного шару 0,30—0,45 м. Орієнтовні межі 120 × 60 м.

Поселення салтівської культури Верхня Писарівка 11 — по вул. Рубіжанська, 136. Розташоване на північно-західній околиці села у заплаві лівого берега р. Сіверський Донець. Потужність культурного шару 0,2—0,3 м. Орієнтовні розміри 50 × 50 м.

Поселення доби бронзи Старий Салтів, Яхт-клуб. Розташоване на північній околиці смт Старий Салтів, частково на території міського яхт-клубу. Поселення займає частину дюнного підвищення у заплаві правого берега р. Сіверський Донець (зараз Печенізьке водосховище) біля впадіння в неї безіменної притоки. Потужність культурного шару 0,5—0,6 м. Орієнтовні розміри 100 × 60 м.

Дергачівський р-н

Поселення черняхівської культури Безруки, вул. Шевченка — с. Безруки, вулиці Кірова та Шевченка. Розташоване на мисі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Лопань, у зоні приватної забудови. Потужність культурного шару 0,6 м. Орієнтовні межі 300 × 100 м.

Поселення доби бронзи Гуківка — розташоване на південно-західній околиці с. Гуківка по вул. Чапаєва, 55 та займає частину пологого схилу лівого берега р. Криворотівка, неподалік від впадіння в неї р. Нецвитайка. Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри 200 × 100 м.

Поселення скіфського часу Лужок 2 — розташоване на західній околиці с. Лужок, на дюнному підвищенні правого берега р. Лопань. Частково знаходиться під дачами. Потужність культурного шару 0,5 м. Орієнтовні межі 100 × 50 м.

Поселення доби бронзи Мала Данилівка, Міст — територія Малоданилівської сільради. Займає дюнне підвищення на лівому березі р. Лопань, неподалік у північному напрямку проходить кільцева дорога. Територія поселення частково зруйнована, а частина знаходиться під сосновим лісом. Потужність культурного шару 0,5 м. Орієнтовні межі 250 × 250 м.

Поселення пенківської культури Мала Данилівка, вул. Південна — розташоване на південній околиці сел. Мала Данилівка, на полі, в кінці вул. Південна, на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Лозовенька (ліва притока р. Лопань). Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри 150 × 100 м.

Поселення культури багатоваликової кераміки Руська Лозова II (виявлене С.А. Задніковим у 2007 р.) в с. Руська Лозова, по вул. Зоряна, 24. Розташоване на північний схід від села на схи-

лі невеликого яру. Територія зайнята городами. Потужність культурного шару 0,2—0,3 м. Орієнтовні межі 400 × 200 м.

Поселення доби бронзи Пересічна 3 — сел. Пересічне, вул. Ю. Деркача, 21. Розташоване на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Уда. Поверхня має незначний ухил у південному напрямку, вона здебільшого задернована, на окремих ділянках — розорана (використовується під городи). Верхня частина давнього культурного шару зруйнована глибокою оранкою, потужність автентично збереженого шару 0,1 м, знахідки трапляються також у похованому ґрунті (0,4 м). Розміри поселення встановити важко через щільну житлову забудову.

Курганна група Прудянка — смт Прудянка, вул. Березова. Три кургани розміщені на пологому схилі, задерновані та частково використовуються під городи. Діаметр їх близько 35—45 м, висота до 2 м. В полі одного залито фундамент під будівлю.

Багатощарове поселення доби бронзи та скіфського часу Черкаська Лозова 1 (зафіксоване наприкінці 1990-х рр. К.Ю. Пеляшенком та Д.С. Гречко, у 2005 р. С.І. Берестнев заклад шурф у ході експертизи), територія Черкасько-Лозівської сільради. Поселення займає першу надзаплавну терасу лівого берега Лозовеньківського водосховища (р. Лозовенька). Зараз територію інтенсивно використовують під малоповерхову забудову. У шурфі, закладеному в південно-західній частині поселення, потужність культурного шару 0,5 м. У двох шурфах у східній частині поселення потужність культурного шару 0,6—0,7 м. Орієнтовні розміри поселення 700 × 300 м.

Поселення скіфського часу Черкаська Лозова 8 — с. Черкаська Лозова, вул. Театральна, 5. Розташоване на північно-східній околиці села на мисі між двома сухими ярками — відрогами притоки лівого берега р. Лозовенька. Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри 200 × 100 м.

Зміївський район

Поселення доби бронзи Першотравневе, територія Бірківської сільради. Розташоване на дюнному підвищенні між селами Бірочек Другий та сел. Першотравневе, на лівому березі невеликого струмка (біля ставка), що є правою притокою р. Мжа. Територія поселення вільна від забудови. Потужність культурного шару 0,5 м. Орієнтовні межі 200 × 70 м.

Пункт з ліпною керамікою біля с. Тимченки. Окремі уламки посуду доби бронзи виявлені при шурфуванні краю борової тераси, у заплаві правого берега р. Мжа, на південь від с. Тим-

ченки, неподалік від господарського двору. У 17 шурфах не зафіксовано ані вираженого культурного шару, ані об'єктів.

Нововодолазький р-н

Поселення черняхівської культури Винники — с. Винники, вул. Механізаторська (виявлене у 2008 р. С.А. Задніковим). Розташоване на західній околиці села, праворуч від автомагістралі Харків—Сімферополь. Займає схил тераси правого берега р. Камишеваха. Потужність культурного шару 0,35—0,40 м. Орієнтовні розміри 200 × 100 м.

Печенізький р-н

Багатошарове поселення доби бронзи — раннього середньовіччя Печеніги 5, Печенізька селищна рада. Поселення розміщене на мисоподібному дюнному підвищенні правого берега р. Сіверський Донець у сосновому лісі. Поверхня задернована. Підйомний матеріал не фіксується. Поселення перетинають ґрунтові дороги та рови. Потужність культурного шару в середньому 0,25 м, знахідки трапляються також і в похованому ґрунті. Мінімальні орієнтовні розміри 200 × 100 м. Для уточнення меж поселення необхідне додаткове шурфування.

Поселення пізньозарубинецького часу Печеніги 6 — на схід від сел. Печеніги. Займає невелике дюнне підвищення у заплаві р. Сіверський Донець біля злиття старого і нового русла річки, що нижче дамби Печенізького водосховища. Потужність культурного шару 0,3 м. Орієнтовні розміри 100 × 50 м.

Харківський р-н

Поселення черняхівської культури Вільхівка (виявлене С.А. Задніковим у 2006 р.) — с. Вільхівка, вул. Зарічна, 19. Займає надзаплавну терасу лівого берега р. Роганка, з заходу розташований ставок, зі сходу та півдня — приватні нещодавно зведені будинки. Розміри поселення не встановлені — територія поряд забудована, а природний рельєф змінений сучасними потужними насипними нашаруваннями.

Багатошарове поселення Пісочин Мобіль 2 — смт Пісочин, мікрорайон Мобіль (виявлене у 2008 р. С.А. Задніковим, того ж року здійснено охоронні розкопки І.Б. Шрамко). Розташоване поряд із зоною житлової багатопверхової забудови та займає частину борової тераси у заплаві правого берега р. Уда. Значна частина культурного шару пошкоджена земляними ро-

ботами. Потужність культурного шару 0,25—0,40 м. Орієнтовні розміри 200 × 70 м.

Багатошарове поселення Циркуни 13, територія Циркунівської сільради (виявлене у 2008 р. С.А. Задніковим та К.Ю. Пеляшенком). Розташоване на великому дюнному підвищенні у заплаві лівого берега р. Харків, на південний захід від с. Циркуни. Руйнується через видобуток піску. Потужність культурного шару в шурфах 0,30—0,45 м. Знахідки представлені уламками кераміки доби бронзи та пеньківської культури. Орієнтовні розміри 1000 × 200 м.

Чугуївський р-н

Чугуївське городище — м. Чугуїв, бульвар Комарова, 1г. Ділянка розміщена поряд з історичною частиною міста, задернована, завалена сміттям. На ній зафіксовано перевідкладені нашарування з матеріалами козацького часу та салтівської культури потужністю 0,5 м, що знаходяться під завалами сучасного побутового й будівельного сміття (1,4 м).

Чугуївське городище салтівської культури та козацького часу — м. Чугуїв, пл. Леніна (відоме від XVI ст. за писемними джерелами, досліджували Л.І. Бабенко та Г.Є. Свистун). Городище знаходиться в сучасному центрі міста, на високому мисі, утвореному правим корінним берегом р. Сіверський Донець та його притокою струмком Березовим. У 2009 р. на північний-захід від пам'ятника В.І. Леніну закладено три шурфи, в яких зафіксовано культурний шар. Знахідки представлені переважно уламками гончарного посуду XVII—XVIII ст. (московського і черкаського типів), також знайдені фрагменти посуду салтівської культури.

Поселення черняхівської культури Чугуїв, вул. Чапаєва — по вул. Чапаєва, 18—22. Займає пологий схил мису, який виходить до місця впадіння струмка Березовий до р. Чуговка. Територія поселення зайнята приватною забудовою. Шурфуванням встановлено потужність культурного шару — до 0,7 м.

Поселення салтівської культури Клуґіно-Башкирівка 2 — по вулицях Горішного та Піщана в с. Клуґіно-Башкирівка (виявлене К.Ю. Пеляшенком у 2007 р.). Займає дюнне підвищення в заплаві лівого берега р. Сіверський Донець, частково зруйноване будівлями колишньої МТФ та приватною забудовою. Потужність культурного шару 0,15—0,20 м. Орієнтовні розміри 100 × 50 м.

